

ANALIZA COMPARATIVĂ A ÎNCETĂRII CĂSĂTORIEI ÎN PERIOADA ROMANĂ ȘI ÎN PERIOADA ACTUALĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Mariana MATEI

Departamentul Inginerie, Drept și Evaluarea Imobilului, Grupa D-2306, Facultatea Construcții, Geodezie și
Cadastru, Universitatea Tehnică a Moldovei, Chișinău, Republica Moldova

Autorul corespondent: Mariana Matei, e-mail: mariana.matei@dp.utm.md

Îndrumător/coordonator științific: **Viorica URSU**, dr., conf. univ., Universitatea Tehnică a Moldovei

Rezumat. *Încetarea căsătoriei este un subiect de interes atât în domeniul dreptului comparat, cât și în cadrul studiilor de sociologie și psihologie juridică. În societatea actuală, fenomenul căsătoriei și al încetării acesteia a devenit un subiect de cercetare complex, influențat de evoluțiile sociale, culturale și juridice de-a lungul timpului. O analiză comparativă între perioada dreptului roman și legislația actuală din Republica Moldova poate oferi o perspectivă valoroasă asupra transformărilor și continuărilor în privința conceptului de încetare a căsătoriei. În timp ce în antichitate căsătoria era adesea văzută ca o alianță strategică între familii sau ca o instituție destinată reproducției și stabilității sociale, în prezent, căsătoria este percepută adesea ca o expresie a iubirii și a parteneriatului între doi indivizi, iar încetarea ei este mai mult o chestiune de alegere personală decât una impusă de norme sociale stricte.*

Prin intermediul acestei cercetări, ne propunem să analizăm și să comparăm procesele și regulile de încetare a căsătoriei în perioada dreptului roman și în legislația actuală a Republicii Moldova. Abordarea comparativă va evidenția similitudinile, diferențele și tendințele în ceea ce privește acest aspect al vieții sociale și juridice, oferind astfel o înțelegere mai profundă a evoluției și implicațiilor acestui fenomen de-a lungul timpului.

Cuvinte cheie: căsătorie, încetarea căsătoriei, divorț, soț, drepturi.

Introducere

În timpul domniei lui Iustinian, unirea dintre bărbat și femeie era descrisă ca o "asociere de viață inseparabilă" [1, p. 131]. Tradiția romană dicta ca cei care se căsătoreau să jure că vor îndeplini toate cerințele legale și să urmărească cele mai nobile idealuri prin căsătorie, în special coabitarea și procrearea [2, p. 429]. De obicei, în Roma antică, căsătoria era considerată indisolubilă, deși s-au permis, la un moment dat, modalități voluntare pentru anularea acesteia. Prin urmare, existau două tipuri de dizolvare a căsătoriei: forțată și voluntară [3, p. 83]:

a) Desfacerea căsătoriei în mod forțat poate avea loc în următoarele situații:

- în caz de deces al unuia dintre soți;
- în situația în care unul sau ambii soți își pierd libertatea;
- în cazul pierderii cetățeniei de către cel puțin unul dintre soți;
- atunci când unul dintre soți își pierde drepturile de familie, mai ales dacă fiul a fost căsătorit prin "manus" și a fost dat în adopție.

În caz de deces al soției, bărbatul avea dreptul să se recăsătorească imediat, în timp ce, în cazul decesului soțului, femeia putea încheia o nouă căsătorie numai după trecerea a 10 luni de la decesul soțului. Această perioadă de văduvie se aplica atât în cazul decesului soțului, cât și în cazul divorțului. Interdicția recăsătoriei femeii în această perioadă de 10 luni avea două motive: să fie respectată decența publică și să se evite nașterea unui copil a cărui paternitate nu ar putea fi stabilită cu certitudine (perturbatio sanguinis) [4, p. 155].

b) Desfacerea voluntară a căsătoriei poate fi realizată în diverse moduri, în funcție de tipul de uniune matrimonială:

- *în cazul căsătoriei cum manu, care presupune un ritual solemn numit confareatio, separarea se efectuează printr-un procedeu opus numit difareatio. Cuplurile care doresc să se despartă se adună pentru ultima oară împreună în fața unui altar sacru, în fața martorilor și a unui preot. Aceștia simbolic refuză turta de grâu oferită și pronunță anumite formule. Prin difareatio, femeia renunță, de asemenea, la dreptul său de a participa la cultul religios al soțului.*
- *în cazul căsătoriei coemptio, desfacerea se realizează printr-o procedură numită mancipatio. Cumpărarea fictivă poate fi anulată prin răscumpărarea soției.*
- *pentru căsătoria încheiată prin uzu, desfacerea se realizează tot prin mancipatio, similar cu cazul căsătoriei coemptio.*
- *în cazul căsătoriei sine manu, aceasta poate fi desfăcută fie prin consimțământul ambilor soți, fie printr-o simplă voință a unuia dintre cei doi pater familias ai soților [4, p. 155-156].*

În dreptul roman, nu exista instituția divorțului în sensul modern. În schimb, bărbatul avea dreptul la repudiere unilaterală, prin care îi putea transmite soției cheile casei și un mesaj clar de despărțire [4, p.156]. O lege numită Lex Iulia de adulteris reglementa condițiile pentru repudiere, care presupunea avizul unui tribunal de familie. Dacă tribunalul decidea în favoarea repudierii, soția era trimisă la familia ei. Acest proces poate fi văzut mai degrabă ca o revocare a căsătoriei decât ca o desfacere oficială.

Ulterior, în dreptul roman, a apărut conceptul de divorț, în care ambele părți puteau solicita despărțirea în cazuri precum adulterul, otrăvirea sau alte abateri grave. Prima înregistrare a unui divorț la Roma datează din jurul anului 231 î.Hr. În timpul imperiului roman, împărații creștini au încercat să limiteze divorțurile, cu Constantin cerând 7 martori la divorț, iar Iustinian încercând să desființeze divorțul prin consimțământ mutual, cu excepția cazurilor în care soții erau separați printr-un jurământ de castitate [4, p 157].

În prezent, Codul Familiei al Republicii Moldova [5, art. 33] oferă o perspectivă clară asupra temeiurilor legale pentru încetarea căsătoriei. Aceste temeuri reflectă diversitatea situațiilor care pot conduce la desfacerea unei căsătorii, acoperind atât decesul unuia dintre soți, declararea morții pe cale judecătorească, cât și divorțul la cererea unuia sau ambilor soți.

De asemenea, este de remarcat faptul că există mai multe modalități de a desface căsătoria, nu doar prin intermediul instanței judecătorești, ci și prin organul de stare civilă și notar. Această adaptabilitate în procesul de desfacere a căsătoriei poate simplifica demersurile pentru cuplurile care doresc să încheie legătura lor maritală.

Conform prevederilor Codului Familiei [5, art.36], sunt definite criteriile și procedurile pentru desfacerea căsătoriei la autoritățile de stare civilă din Republica Moldova. Aceste reguli furnizează un cadru legal pentru solicitarea și obținerea divorțului, fie prin consimțământul ambilor soți, fie la cererea unuia dintre ei în anumite circumstanțe specifice, cum ar fi absența unuia dintre soți sau condamnarea acestuia la închisoare pentru o perioadă mai mare de 3 ani.

Prin instituirea unor criterii precise și proceduri adecvate, legislația națională garantează un cadru echitabil pentru gestionarea procesului de desfacere a căsătoriei și protejarea intereselor tuturor părților implicate.

Articolul 37 din Codul Familiei detaliază cazurile în care instanța judecătorească poate desface căsătoria în Republica Moldova. Aceste cazuri acoperă diverse situații, inclusiv probleme legate de copiii minori comuni, refuzul unuia dintre soți de a participa la procedurile de divorț sau imposibilitatea continuării conviețuirii soților. De asemenea, se reglementează procedura de amânare a examinării cauzei în cazul în care unul dintre soți nu își dă acordul pentru divorț, precum și consecințele eșecului măsurilor de împăcare. Aceste prevederi legale contribuie la asigurarea unui cadru adecvat și echitabil pentru desfacerea căsătoriei în instanța judecătorească, protejând în același timp interesele părților implicate în procesul de divorț [5, art.37].

Procedura de desfacere a căsătoriei la notar, conform legislației notariale [6], este o modalitate simplă și eficientă de obținere a divorțului cu acordul ambilor soți. Etapele implicate sunt:

- depunerea cererii cu acordul ambilor soți la orice notar. Aceasta poate fi înaintată fie în prezența ambilor soți, fie în prezența unuia dintre aceștia, cu condiția ca acordul autentic al celuilalt soț să fie transmis anterior notarului.
- cererea și consimțământul autentic trebuie să acopere aspecte precum custodia copiilor minori, întreținerea acestora, domiciliul, pensia de întreținere sau partajul averii comune. Este important ca părțile să informeze notarul despre existența copiilor minori sau a copiilor concepuți.
- După înregistrarea cererii, notarul acordă soților un termen de 30 de zile pentru a retrage cererea de divorț, care poate fi prelungit cu acordul ambilor soți cu maximum 30 de zile.
- La expirarea termenului, notarul emite o hotărâre de divorț, indicând data divorțului, numele de familie pe care foștii soți le vor purta după divorț și alte detalii relevante. Acest document este emis în 5 exemplare și are același efect juridic ca și actul civil de divorț.

Cu toate acestea, în lipsa acordului soției, soțul nu poate solicita divorțul în timpul sarcinii acesteia și timp de un an după nașterea copilului, dacă acesta s-a născut viu și este în viață [5, art.34]. De asemenea, conform legislației, soții nu au voie să încheie o nouă căsătorie până când nu primesc certificatul de divorț de la autoritățile competente de stare civilă din raza în care își au domiciliul. Aceste dispoziții legale asigură claritate și coerență în procesele de desfacere a căsătoriei, protejând drepturile și interesele ambelor părți implicate.

Concluzii

În urma analizei comparative a încetării căsătoriei în perioada romană și în perioada actuală în Republica Moldova, se pot trage mai multe concluzii relevante:

- în perioada romană, procedurile de divorț erau mai puțin formale și mai puțin reglementate decât în prezent. În Republica Moldova contemporană, procesul de desfacere a căsătoriei este guvernat de un cadru legal precis și detaliat, care stabilește condițiile și procedurile exacte pentru divorț;
- în antichitatea romană, încheierea căsătoriei era deseori o afacere privată, soluționată între cei doi soți sau prin intermediul unui acord matrimonial. În contrast, în prezent, în Republica Moldova, divorțul este un proces supus controlului autorităților legale, cum ar fi organul de stare civilă, instanțele judecătorești și notarii publici;
- în perioada romană, divorțul implica o varietate de drepturi și responsabilități pentru soți, care erau influențate de acordurile individuale sau de practicile locale. În contrast, în prezent, în Republica Moldova, legislația furnizează o claritate cu privire la drepturile și îndatoririle soților în caz de divorț, inclusiv în ceea ce privește custodia copiilor și partajul averii;
- în timpul Romei antice, femeile aveau adesea mai puține drepturi și protecție în caz de divorț. În Republica Moldova contemporană, legislația oferă o mai mare protecție și egalitate între soți în procedurile de divorț, având în vedere aspecte precum custodia copiilor și drepturile financiare.

Bibliografia:

- [1] Hanga Vl., Jacotă M. Drept privat roman. București: Didactică și pedagogică, 1964.
- [2] Danielopolu G. Explicațiunea Instituțiilor lui Iustinian. Vol. I. București: Imprimeria statului, 1899. - 584 p.
- [3] Murzea Cr. Drept roman. Ediția a II-a. București: ALL Beck, 2003. - 352 p.

- [4] Negru Ion. Drept roman. Universitatea Europeana „Dragan” din Lugoj, Facultatea de Drept. - 435 p.
- [5] Codul Familie Republicii Moldova, Publicat: 26-04-2001 în Monitorul Oficial Nr. 47-48 art. 210, Modificat LP256 din 17.08.23, MO341-342/06.09.23 art.603; în vigoare 01.01.24 , Disponibil: https://lege.md/codul_familiei/art-36-26855
- [6] LEGE Nr. 246 din 15-11-2018 privind procedura notarială Publicat : 01-02-2019 în Monitorul Oficial Nr. 30-37 art. 89, MODIFICAT LP321 din 09.11.23, MO441/22.11.23 art.754; în vigoare 22.12.23 Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140181&lang=ro#